

Література

1. Арістотель. Політика. Поетика / пер. з давньогр. Б. Тен, О. Кислюк. Харків : Folio, 2023. 512 с.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / пер. з фр. В. Ховхун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
3. Дерріда Ж. Привиди Маркса / пер. з фр. І. Донченка. Харків : ОКО, 2000. 272 с.
4. Кант І. Критика практичного розуму / пер. з нім. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 253 с.
5. Локк Дж. Два трактати про правління / пер. з англ. П. Содомора. Київ : Наш Формат, 2020. 312 с.
6. Руссо Ж.-Ж. «Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / пер. з фр. О. Хоми. Київ : Port-Royal, 2001. 351 с.
7. Фуко М. Археологія знання / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
8. Фуко М. Наглядати й карати. Народження в'язниці / пер. з фр. П. Тарашук. Київ : Комбук, 2020. 452 с.
9. Фуко М. Історія сексуальності / пер. з фр. І. Донченко. Твори в 3-х т. Т. 3. Плекання себе. Київ : ОКО, 2000. 264 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-17>

ПСИХІЧНА ЦІЛІСНІСТЬ ЛЮДИНИ В ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: КРИЗА ЦІННОСТЕЙ

Санченко Д. Є.

викладач циклової комісії права

Фаховий бізнес-коледж Приватного вищого навчального закладу

«Європейський університет»

м. Київ, Україна

Стрімкий розвиток штучного інтелекту слід позначити як процес, що пов'язаний із багатьма протиріччями: економічними, правовими, соціальними, політичними тощо. Зважаючи на дефіцит правового регулювання новітніх технологій, постає завдання перед суспільством і державою «приборкати» інструменти, які здатні прискорити прогрес чи запобігти можливим ризикам. В сучасній Україні впровадження штучного інтелекту в публічній та приватних сферах має ресурсні перспективи.

Зазначаючи про потенціал впровадження ІІІ у державну сферу в Україні, Коротченко Н. вказує про багатовимірну природу ризиків і системних викликів: від нормативно-правової невизначеності до етичних дилем, що виникають у процесі делегування владних повноважень автономним системам. Крім того, Коротченко згадує: «ІІІ, який навчається на історичних даних, може відтворювати існуючі соціальні нерівності та посилювати їх.» [3, с. 96–97]. З цієї позиції приватна сфера зіштовхується з подібними ризиками і викликами. Проте, станом на сьогодні, за масивом інноваційних рішень та прискорених процесів цифровізації залишається недостатньо дослідженою проблематика психічної цілісності людини.

Справедливо підсумовує Журнокуй Ю.: «Штучний інтелект не має моралі та звичаїв, оскільки мораль зазвичай має особистий характер і обґрунтування її повторюваності не має підстав.» [2, с. 80]. Шайгородський Ю. відзначав: «Кожне суспільство створює притаманні йому загальні і специфічні ціннісні системи, що виражають їх домінуючі інтереси і цілі. Окрема людина сприймає моральні цінності як критерії своєї поведінки» [7, с. 7].

Варто поглибити думку, і зазначити, що у разі визнання моральних засад суспільства (*примітка: Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 № 1296-IV (втратив чинність) визначав суспільну мораль як систему етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість*)) потреба їх врахування штучним інтелектом не зникає. Тобто «моральність» слід позначити як елемент, що у поєднанні із цінностями прав людини, утворює налаштування системи цінностей штучного інтелекту. Втім, це питання є вкрай дискусійним.

Не вдаючись в глибоке пояснення значення терміну «психічна цілісність», у межах цього допису достатньо зазначити, що це такий стан непорушності психіки людини, який дозволяє їй нормально (без обмежень чи перешкод) взаємодіяти з оточуючим світом на основі свого світосприйняття. Таким чином, актуалізуючи роль штучного інтелекту у вирішенні побутових або ж сервісних чи інших завдань, варто дослідити його безпосередній та опосередкований вплив на психіку людину. Слід погодитися із Петрунько О. та Плющем О., що «... не всі пропонувані ментальні конструкції мають братися на віру, і для цього існують надійні способи їх перевірки (життєвий досвід, діалогування з іншими людьми тощо), інакше інструмент, який їх продукує, може стати небезпечним як для психіки і поведінки суб'єкта, так і для соціального середовища в цілому.» [4, с. 428]. В окремих аспектах ця проблематика досліджувалася групою авторів і стосувалася

десоціалізації здобувачів вищої освіти. Безпосередній вплив використання штучного інтелекту впливає на: комунікативні навички, підвищення рівня тривожності та стресу, самооцінку, створення відчуття відчуженості, сприйняття значення освіти як соціального феномена, що має вплив на майбутнє професійне життя [6].

Сіленко А. та Пасхіна О. зазначають, що вплив інформаційних технологій двоякий. З одного боку, вони сприяють позитивному розвитку людства, з іншого – стають інструментом несанкціонованого доступу як до джерела, так і до споживача (особистості). Зважаючи на недосконалість штучного інтелекту на етапі його постійного удосконалення, штучний інтелект може мати вплив одночасно як на громадську думку, так і на особисту. Не може не викликати реальних побоювань здатність штучного інтелекту викривляти реальність, спілкуватися на небезпечні теми і надавати згубні поради вразливим користувачам [8].

Більш глобальна і небезпечна проблема використання штучного інтелекту постає, як досліджує Драбюк С., на тлі генерації дезінформаційних та пропагандистських матеріалів, а з іншого боку – їх виявлення і пошуку. «Використання генеративного штучного інтелекту (ШІ) у пропагандистських операціях стало однією з ключових тенденцій сучасної інформаційної війни» [1, с. 350].

Слід зробити припущення, що основна мета створення штучного інтелекту полягала в автоматизації окремих видів процесів діяльності людини. Застереження щодо можливих наслідків впровадження штучного інтелекту висловлювалися задовго до його офіційного релізу. На жаль, деякі прогалини в правовому регулюванні в сфері інформаційних технологій врегульовуються лише після суспільного резонансу та розголосу.

Завершуючи цей допис слід наголосити, що завдання права в умовах інноваційного розвитку полягає у втіленні його фундаментального запобіжного призначення. Неможливо передбачити абсолютно усі ризики пов'язані із використанням штучного інтелекту. В основі підходу для дослідження впливу штучного інтелекту на психічну цілісність мають покладатися цінності права та морально-етичні цінності. Насамкінець, такі дослідження можуть відбуватися в умовах, коли штучний інтелект вже існує, а не коли очікується його поява, що також є проблемою, адже за той невеликий інтервал часу існування штучного інтелекту порушено стійкість ринку праці, національної безпеки, безпеки персональних даних тощо. На думку автора цієї роботи фундаментальна криза цінностей в аспекті експлуатації штучного інтелекту полягає в різних намірах його творців та користувачів, які

поки що не відповідають цілям сталого розвитку, містять правові та морально-етичні суперечності.

Література

1. Драбюк С. С. Штучний інтелект і пропаганда та дезінформація: основні виклики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. № 90. С. 348–356.

2. Жорнокуй Ю. М. Штучний інтелект: охорона та захист прав людини (етичний аспект). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1(1). С. 71–83. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2025_1\(1\)__8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2025_1(1)__8) (дата звернення: 01.11.2025).

3. Коротченко Н. О. Штучний інтелект як чинник модернізації публічного управління в умовах діджиталізації суспільних відносин. *Державне будівництво*. 2025. № 1(37). С. 93–102. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/27122> (дата звернення: 01.11.2025).

4. Петрунько О., Плющ О. Взаємодія людини і штучного інтелекту: пошук пояснювальної парадигми. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 2(78). С. 424–431. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-424-431> (дата звернення: 05.11.2025).

5. Сіленко А. О., Пасхіна О. Є. Інформаційно-психологічний вплив на громадську думку. *Ментальне здоров'я*. 2024. № 2. С. 64–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mzdor_2024_2_12 (дата звернення: 05.11.2025).

6. Стеценко Н. М., Фролова М. Е., Іванчук О. В. Психологічні проблеми десоціалізації здобувачів вищої світи через використання штучного інтелекту. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2024. № 4. Т. 35(74). С. 77–84. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2024/14.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

7. Шайгородський Ю. Суспільна мораль як система цінностей. Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: зб. нормат. актів України / уклад. Ю. Ж. Шайгородський, К. П. Меркотан. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2007. 440 с.

8. Kashmir Hill. Lawsuits Blame ChatGPT for Suicides and Harmful Delusions. *The New York Times*, November 6, 2025, URL: <https://www.nytimes.com/2025/11/06/technology/chatgpt-lawsuit-suicides-delusions.html> (дата звернення: 05.11.2025).